

Història i crítica de la literatura catalana

Historiografia literària

L'avantguardisme ¹

Durant les primeres dècades del segle XX es va produir un trencament entre dues concepcions de l'art diferents.

D'una banda, hi havia aquells artistes que pensaven que l'art havia de ser una experiència de cultura i optaven per la **norma de la tradició clàssica**; d'una altra, hi havia artistes que creien que l'art havia de ser justament el contrari, una **destrucció de la norma establerta**, una recerca, una aventura, una experimentació: ells mateixos es varen posar el nom d'avantguardistes.

1. Introducció

▪ 1.1. L'avantguardisme i la crisi del llenguatge de les arts

L'avantguardisme ¹ és el producte de la societat que va sorgir a la fi de la Revolució industrial que va tenir lloc a Europa durant el segle XIX. **Un dels detonants més directes dels moviments avantguardistes va ser la Primera Guerra Mundial (1914-1918)**: la tragèdia que va suposar el conflicte bèl·lic provocà una crisi que va afectar tots els àmbits socials.

El mot **avantguardisme** designa un **conjunt de corrents estètics que palesen la crisi de les arts que va tenir lloc en el món occidental al començament del segle XX**.

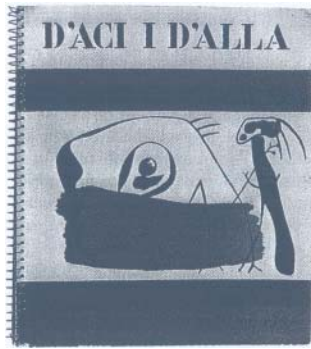
L'avantguardisme va ser un moviment cultural que volia trencar amb el passat: defensava el progrés tècnic i el canvi de valors morals, i va provocar una crisi de la creació artística.

Efectivament, la irrupció de l'avantguardisme va significar una **ruptura total**, no solament amb els models artístics vigents a l'època, sinó també amb tota la concepció de l'art que provenia del món clàssic grecollatí. La nova concepció de l'art va penetrar ràpidament a tot el teixit social per assumpció o per rebuig, i va afectar totes les formes de creació artística: la música, la fotografia, el cinema, l'arquitectura, l'escultura... I, sobretot, la pintura i la literatura, en concret la poesia, que sovint varen entrecreuar-se.

---

¹ D'aptes CALAF I VICH, E. et alii. *Càlam I* Barcelona: Editorial Vicens Vives, 2003, pàgs. 208-221.

Pel que fa a aquest tema podeu consultar els docs. **Literatura\Historiografia\Segle XX\Avantguarda: L'avantguardisme. Influència del futurisme i el cubisme literari, per Ferran Gadea; La continuació de l'avantguardisme. Influència del dadaisme, per Glòria Bordons; J.V. Foix, per Manuel Guerrero.**

Número extraordinari de Nadal de la revista D'Ací i d'Allà, corresponent a l'any 1934, en què es fa un recorregut panoràmic per l'avantguardisme artístic del primer terç del segle XX a Catalunya.

1.2. Els principals moviments avantguardistes en literatura

No tots els artistes varen entendre l'aventura avantguardista de la mateixa manera i, per això, sovint es parla, en plural, de les avantguardes.

Tots plegats partien de la base que l'art havia de canviar perquè la societat havia canviat, i es tractava de fer un art nou que trencàs amb el passat i que incorporàs els avenços tècnics de l'era de la industrialització. Però a l'hora de plasmar aquests punts de partida a la tela (pintura) o al paper (poesia) varen sorgir les diferències que varen provocar el naixement de tres moviments principals: el futurismeⁱⁱ, el dadaismeⁱⁱⁱ i el surrealisme^{iv}.

Pàgina de Les mots en liberté futuristes, obra de Filippo Tommaso Marinetti. Aquest autor proposava una renovació estètica radical, que arribà a incloure elements plàstics als textos, expressió de la seva idea de les paraules en llibertat.

El futurisme

L'any **1909** **Filippo Tommaso Marinetti**^v va publicar el **manifest fundacional** del futurisme, en què proclamava l'èxit de l'atzar per damunt de l'intel·lecte, un atzar que s'havia de plasmar literàriament amb la **destrucció de la sintaxi**, amb la **imaginació sense fils conductors racionals** i amb les paraules en llibertat, sense signes de puntuació que les limitassin.

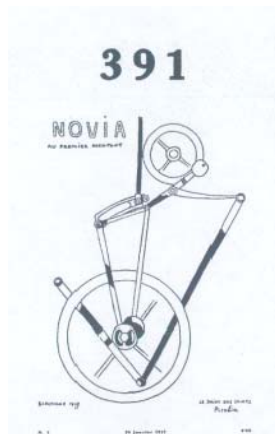
Propugnava com a font d'inspiració artística el perill, l'audàcia, l'esport, l'heroisme, la violència física i verbal, la guerra, la velocitat, la màquina... i rebutjava el sentimentalisme, l'art tradicional, l'academicisme i els museus i les biblioteques, que considerava cementiris de l'art.

Per als futuristes, tot havia de reflectir el món modern i canviant: en definitiva, el futur.

El dadaisme

Més tardà, el dadaisme (del francès *dada*, veu infantil que no significa res) va anar més enllà que el futurisme. Caòtics i violents, els dadaistes varen sorgir en plena Primera Guerra Mundial, concretament l'any 1916, com a resposta contra la societat que l'havia provocada.

Els capdavanters del moviment varen ser **Tristan Tzara**^{vi} i **Francis Picabia**^{vii}. Aquest darrer, fugint de la guerra, va viure a Barcelona el 1916 i el 1917, on va fundar la revista "391", portaveu del dadaisme a Catalunya.

Portada del primer número de la revista 391, dirigida per Francis Picabia, publicat a Barcelona el 25 de gener de 1917. La il·lustració és del mateix Picabia.

Els dadaistes exigien la destrucció absoluta dels mitjans d'expressió tradicionals que havien encaminat l'home cap a la mort d'ell mateix i defensaven una expressió totalment espontània. Tots els artistes que s'adherien a aquest moviment participaven d'un esperit rebel que propugnava l'autonomia del jo creador i un desig d'alliberament mental.

El surrealisme

El surrealisme (del francès *surréalisme*, superrealisme) va ser un producte del dadaisme. **André Breton**^{viii}, que va publicar el **manifest fundacional** del surrealisme el **1924**, havia militat en el moviment *dada*, però se'n va separar i va crear una nova teoria estètica: la literatura, alliberada dels entrebancs del bon gust i de la lògica, havia de ser un mitjà per fugir del racionalisme, que només havia contribuït a l'empobriment de la civilització.

Segons André Breton, si l'ésser humà està atent al seu inconscient i als seus somnis, descobrirà en ell la dimensió de la realitat, de la qual la imaginació és part integrant i forma la superrealitat. Per arribar a la superrealitat són necessàries unes experiències privilegiades: l'amor, el somni i la descoberta de la vida urbana.

Els surrealistes defensaven la llibertat total, que en literatura comportava fer ús de l'escriptura automàtica i del *collage*.

▪ 1.3. La concreció de l'estètica avantguardista en poesia

El procés de destrucció dels convencionalismes establerts en literatura es va palesar sobretot en la poesia. Els artistes varen defugir qualsevol norma retòrica tradicional per provocar la sorpresa del lector. En aquest procés hi valia tot, de manera que un poema podia ser una forma, un dibuix, un no-res...

Però enmig de tota aquesta experimentació, en la poesia avantguardista hi trobam uns trets comuns:

- a) **Destrucció de la unitat gràfica de la pàgina**, de manera que es fan servir cossos i tipus de lletra diferents, tintes de colors... i es deixen paraules soltes, com si volassin pel paper, per remarcar-ne la importància.
- b) **Alliberament gramatical de la paraula**, que comportava suprimir les majúscules de principi de paraula i els signes de puntuació i substituir-los per espais en blanc i per versos dividits en esglaons (salts de falla).
- c) **Alliberament racional de la paraula**, de manera que un vers podia perdre tot el seu sentit racional.
- d) **Desintegració i substitució de la paraula**, o sigui, que aquesta pot tenir tant de valor com una sola lletra, un nombre o un dibuix.

D'aquí prové la importància que varen assolir per als avantguardistes el **collage**^{ix}, la **poesia visual**^x i el **cal·ligrama**^{xi}.

▪ 1.4. Modernistes, noucentistes i avantguardistes a Catalunya

Les avantguardes varen arribar a Catalunya en una època de canvis socials amb el rerefons de la Primera Guerra Mundial, la crisi del moviment noucentista va fer que els intel·lectuals catalans abandonassin aquell camí i que individualment cada un cercàs una sortida. Una de les sortides va ser l'avantguardisme.

Els artistes que es varen adscriure al moviment avantguardista varen criticar obertament el Noucentisme i l'academicisme de la cultura oficial que aquest propugnava, o bé varen enfocar la seva tasca en l'educació de les masses populars, allà on no havia arribat el Noucentisme. I també cal dir que alguns noucentistes varen ser receptius dels moviments d'avantguarda, com **Eugeni d'Ors**^{xii}.

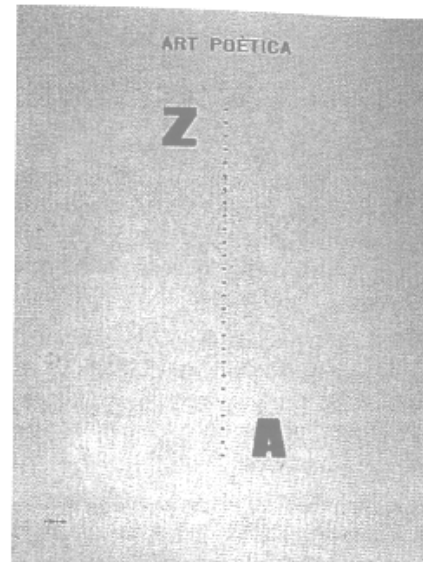
Els nous moviments d'avantguarda a Catalunya aviat varen trobar un suport important en aquells intel·lectuals catalans modernistes que no s'havien adscrit mai al Noucentisme, perquè coincidien en la recerca constant de formes i de fórmules noves, en el rebuig de la classe burgesa i del sistema de vida que comportava, en la valoració de la joventut i en la recerca de l'art total.

Així, una de les figures paradigmàtiques en aquest sentit va ser **Gabriel Alomar**^{xiii}, que l'any **1904** ja va fer servir el terme "*futurisme*", encara que amb un sentit més de caire polític que estètic.

El futurisme va entrar a la literatura catalana de la mà de **Josep Maria Junoy**^{xiv}, que havia participat dels dos moviments anteriors: el Modernisme i el Noucentisme. El **1917** va fundar la revista "*Trossos*", de clara tendència avantguardista, trencadora i moderna, i on va destacar la participació de **Joaquim Folguera**^{xv}, incansable divulgador dels moviments d'avantguarda a Catalunya.

D'altra banda, el surrealisme va entrar a Catalunya de la mà de **Josep Vicenç Foix**^{xvi}, que va assajar tècniques surrealistes a la seva poesia. Tanmateix, cal parlar també de **Salvador Dalí**^{xvii}, el qual, tot i que és més conegut com a pintor, va escriure també proses surrealistes a la revista "*L'Amic de les Arts*". A més, Dalí va publicar el 1928, juntament amb **Sebastià Gasch**^{xviii} i **Lluís Montanyà**, el *Manifest Groc*^{xix}, on aquests artistes exposaven els principis de l'art d'avantguarda.

Cal·ligrama de Josep Maria Junoy titulat 'Art poètica', en què fa una proposta revolucionària: d'una manera sintètica, representa l'alfabet en vertical i capgirat, i, per economia estètica, prescindeix de totes les lletres intermèdies.

UN ENEMIC DEL POBLE

REVISTA D'AVANGUARDIA I D'ART POÈTIC. FOLLA DE SUBVERSIO ESPERITAL. DIRECTOR EN CAP: J. M. JUNOY.

<p>EN AVIÓ</p>		<p>Vella de desembre pléja</p> <p>FRANC ESCOBÉ</p> <p>LA VELLA DESEMBRE I LA PLÉJA S'ANUNCIA</p> <p>ROSA</p> <p>LA ROSA DE LA VELLA DESEMBRE I LA PLÉJA</p> <p>ROSA</p> <p>LA ROSA DE LA VELLA DESEMBRE I LA PLÉJA</p>
<p>VELOCITAT</p>	<p>Música caga de carrer</p>	<p>VENT VENT</p> <p>ROSA</p> <p>ROSA</p> <p>ROSA</p>
<p>VELOCITAT</p>	<p>Música caga de carrer</p>	<p>VENT VENT VENT</p> <p>ROSA</p> <p>ROSA</p> <p>ROSA</p>

Portada del número de la revista avantgardista Un Enemic del Poble dedicat a la mort de Joaquim Folguera, en què hi ha reproduïts alguns cal·ligrames seus.

2. Joan Salvat-Papasseit

2.1. Notes biogràfiques

Joan Salvat-Papasseit ^{xx}(Barcelona, 1894-1924) no va tenir una vida fàcil. Orfe de pare a set anys, va estudiar molt poc temps i es va haver de posar a treballar de molt jove, a dotze anys. Va fer les feines més variades: aprenent d'adroguer, ajudant en un taller d'escultura religiosa, vigilant nocturn al moll de la fusta, llibreter...

Cal·ligrama "Les formigues", inclòs a L'irradiador del port i les gavines, en què les paraules dibuixen el recorregut d'una fila de formigues: "camí de sol — per les rutes amigues — unes formigues".

La seva fluctuant però sincera actitud política es va iniciar amb l'anarquisme, va passar pel socialisme i després es va decantar cap a un catalanisme de caire personal i combatiu. Decebut, va centrar el seu interès i va esmerçar esforços en el conreu de la literatura, sobretot de la poesia. La tuberculosi li va ensorrar projectes i li va segar prematurament la vida.

Col·laborador de diverses revistes, en va crear tres: «*Un Enemic del Poble*», «*Arc-Voltaic*» i «*Proa*», les dues primeres de clara experimentació avantguardista.

2.2. Obra

*Heus aquí: jo he guardat fusta al moll.
(Vosaltres no sabeu
què és
guardar fusta al moll:*

Joan SALVAT-PAPASSEIT: "Nocturn per a acordió" (fragment),
Óssa menor.

La poesia de Joan Salvat-Papasseit té un toc original que la fa singular dins el panorama de la seva època. El fet més innovador de la poesia salvatiana no està tant en el fons o en la forma, sinó en l'actitud del poeta: sincera, directa i entusiasta davant la literatura.

El seu primer llibre de poemes, bastit amb recursos avantguardistes, va ser *Poemes en ondes hertziànes* (1919). El segon, *L'irradiador del port i les gavines* (1921), amb el subtítol de *Poemes d'avantguarda*, representa una certa continuació dels pressupòsits del primer.

Les conspiracions (1922) és un opuscle que aplega vuit poemes de caire nacionalista que va començar a escriure durant una estada al sanatori de Fuenfría, a Castella, on va fer una cura de repòs, obligat per la seva malaltia.

A partir d'aquest moment els poemes salvatians experimenten un tomb significatiu i tendeixen al lirisme de rel popular amb preferència per les cançons tradicionals. El recull poètic *La gesta del estels* (1922), subtitulat *Mostra de poemes*, és un exemple del que acabam de dir.

El recull poètic *La rosa als llavis* (1923) és la confidència d'una dramaturgia amorosa que es caracteritza per l'essencialitat i la intensitat. Confegit amb materials literaris diversos, aquest llibre dóna una visió sacralitzada de l'amor i la relació carnal.

El darrer llibre de **Joan Salvat-Papasseit**[†], *Óssa menor* (1925), publicat *post mortem*, és un recull de poemes que porta el subtítol *Fi dels poemes d'avantguarda*. Es tracta d'una mostra heterogènia que expressa el grau de plenitud lírica que havia aconseguit el seu autor a trenta anys.

Retrat de Joan Salvat-Papasseit.

Els inicis: *Poemes en ondes hertzianes* i *L'irradiador del port i les gavines*

Els inicis poètics de Salvat varen ser futuristes. I, com a bon futurista, va defensar per damunt de tot la força, la lluita, la joventut, la voluntat, el dinamisme, la victòria...

Els seus dos primers llibres de poemes són un clar exemple d'aquest vessant futurista, però alhora ja s'hi descobreix la recerca d'una poètica personal més intimista: parlem de *Poemes en ondes hertzianes* i de *L'irradiador del port i les gavines*.

Poemes en ondes hertzianes és l'expressió d'un enfrontament de l'home amb la màquina presentat en termes futuristes i de destrucció de la forma tradicional de la poesia, la qual cosa obliga el lector a participar en la reconstrucció de la idea poètica.

Cada poema d'aquest recull és una experimentació, amb cal·ligrames, amb paraules en llibertat, amb salts de falla i amb un lèxic triat expressament per incloure tants invents moderns com sigui possible: *dinamo*, *trolley*, *arc-voltaic*, *linòleum*...

L'irradiador del port i les gavines representa un cert canvi. Només llegint-ne el títol ja descobrim que Salvat no ens ho presenta tot en "ondes hertzianes", sinó que, paral·lelament a l'irradiador del port, el far, una màquina, hi ha les gavines, símbol de la llibertat, la poesia.

En aquest llibre la dualitat és molt marcada. Salvat se'ns presenta com un poeta futurista excel·lent, però alhora és en aquest llibre on ens descobreix la nova línia de la seva poesia. Si bé la majoria de poemes participen de tots dos vessants, n'hi ha que són d'una sinceritat aclaparadora, sense jocs futuristes ni màquines, i que inicien els temes més recurrents de tota la poesia salvatiana posterior: l'alegria de viure, la realitat quotidiana que envolta el poeta, la infantesa i l'amor.

Text 1

a Emili Badiella

*Sento el fred de la nit
i la simbomba fosca.
Així el grup d'homes joves que ara passa cantant.
Sento el carro dels apís
que l'empedrat recolza
i els altres qui l'avencen, tots d'adreça al mercat.*

*Els de casa, a la cuina,
prop del braser que crema,
amb el gas tot encès han enllestit el gall.
Ara esguardo la lluna, que m'apar lluna plena;
i ells recullen les plomes,
i ja enyoren demà.*

*Demà posats a taula oblidarem els pobres
—i tan pobres com som—.
Jesús ja serà nat.
Ens mirarà un moment a l'hora de les postres
i després de mirar-nos arrencarà a plorar.*

Joan SALVAT-PAPASSEIT: "Nadal", *L'irradiador del port i les gavines*.

Activitats del text 1

1. Fes l'estudi mètric d'aquest poema: tipus de versos, rima, etc. Hi ha alguna rima falsa? Explica-ho.
2. Creus que tenen alguna funció els espais més grans que deixa en algun vers i els salts de falla? Fes-ne una explicació.
3. Explica les metàfores que trobis al poema.
4. Què és una paradoxa? Troba'n una i explica-la.

Portada, il·lustrada amb un dibuix de Joaquim Torres-Garcia, de la primera edició de Poemes en ondes hertzianes, obra amb la qual s'inicià la trajectòria poètica de Joan Salvat-Papasseit.

L'eix central de la seva obra: *La gesta dels estels* i *La rosa als llavis*

La cançó popular, tan lluny de les tècniques avantguardistes, és el nucli de *La gesta dels estels*, un recull poètic que aplega els temes principals de tota la seva poesia.

I és en aquest llibre que trobam alguns dels poemes més emblemàtics de Salvat-Papasseit sobre la quotidianitat i l'amor, i alguns dels versos més lírics de tota la seva obra.

Dividida en vint seccions pel mateix poeta, *La rosa als llavis* és una història d'amor desenvolupada en trenta poemes. Al primer poema **Joan Salvat-Papasseit**† ja fa una declaració d'intencions: deixa la ciutat i tot el que la ciutat comporta de maquinisme. Deixa, en definitiva, el futurisme, per escriure un llibre plenament líric.

Sembla que la història d'amor va ser real, una passió que va viure Salvat al sanatori de les Escaldes i que explica, poema rere poema, des del desig inicial d'estimar i d'allunyar-se de la ciutat per poder conèixer l'estimada, passant pels primers moments de contacte amb l'amada, l'assoliment de l'amor, la unió dels amants i l'adéu final.

El final: *Óssa menor*

Quan Salvat va morir, els seus amics varen trobar sota el coixí mortuori els originals d'un últim llibre de poemes, mostrari de tota la seva poesia, *Óssa menor*, que va ser publicat pòstumament.

Sense abandonar mai algunes de les tècniques avantguardistes, és de nou un cant als temes més importants de tota la seva obra: la realitat quotidiana i l'amor. És un recull de poemes, malgrat la malaltia que va condicionar els seus darrers dies, amarats de l'alegria de viure que sempre el va caracteritzar. Perquè, com sembla dir-nos el poema que clou la seva producció, "Proverbi", el sentit de la vida és només la mateixa vida.

*Així la rosa enduta pel torrent,
així l'espurna de mimosa al vent,
la teva vida, sota el firmament.*

Joan SALVAT-PAPASSEIT: "Proverbi", *Óssa menor*

Text 2

*Quina grua el meu estel,
quin estel la meva grua!
—de tant com brilla en el cel
sembla una donzella nua.*

*L'espurneig que em fereix l'ull
són els seus pits quan s'inclina:*

*si fa un mirall de l'escull
perleja a l'arena fina.*

*De la meva barca estant
dono al cordill tota mida.
I l'ala clara, sestant,
del gavot que passa, crida.*

*Oh, el seu flanc rosa i argent
i la trena que es deslliga!
Volar d'oronella al vent!
Cabell desfet de l'amiga!*

*Amiga del dolç turmell.
—Com una vela s'enfila
espitllera de l'ocell:
si jo llenço el braç, vacil·la.*

*Vianant vora la mar
prega pels marins que arriben;
si veuen l'estel dansar
moren de tant que sospiren.*

*Vianant, puja al meu bot
que és lliure de la sentida,
però no diguis ni un mot
si no vols perdre la vida.*

*Vianant, no parlis, no,
que l'oreig l'acosta, i mira
que et prendrà l'amor senyor
—que el mariner ja sospira.*

Joan SALVAT-PAPASSEIT: "Quina grua el meu estel", *La rosa als llavis*.

Activitats del text 2

1. Fes l'estudi mètric d'aquest poema: tipus de versos, estrofa, rima, etc.
2. Hi ha alguns elements del poema que et semblin presos de la poesia popular? Troba'ls i explica'n el significat.
3. Quina explicació té en la poesia de Salvat el món dels mariners?
4. Fixa't que aquest poema és una enumeració de visions de la noia estimada. Prova de continuar el poema amb la mateixa mètrica.

Calligrama "Com sé que es besa", inclòs a *La rosa als llavis*, recull poètic que culmina la poesia salvatiana.

Text 3

a Joan Merli

*Ara no es fa, pro jo encara ho faria:
una galera armaria de nits
o un galió*

*amb les veles més fines
i amb cent pirates com la meva sort.
No pregunteu quines mars fendiríem
—foren aquelles on calgués valor.*

*Ara no es fa, pro jo encara ho faria:
ells foren lladres de l'argent i l'or
i foren lladres si perles hi havia
—jo robaria només per amor.*

*Fos amb engany
si de grat no venien,
jo robaria les noies dels Ports.*

*I encar sóc cert de trobar una illa
on les penyores pogués amagar
i fer pagar les més belles estrenes
de les donzelles sota el meu capçal.
Al pler del vent, desplegades les veles,
voldria ésser el més brau capità.*

*Ara no es fa, pro jo encara ho faria
—si d'un amor sofrís el desengany—
lligar l'atzar de la mar a ma vida
i anar tan lluny que no pogués tornar.
Oh, si el vaixell duia el nom de l'amiga
—de tant d'enyor llanguiria la mar.*

Joan SALVAT-PAPASSEIT: "Ara no es fa, pro jo encara ho faria", *Óssa menor*.

Activitats del text 3

1. Fes l'estudi mètric d'aquest poema. Compta tots els versos i mira si en algun hi empra una llicència mètrica. Explica-ho.
2. Et sembla que aquesta obsessió de Salvat per trobar moments d'amor sense cap de les angoixes que aquest sentiment provoca en un enamorat és fruit de la seva malaltia? Per què?

3. J. V. Foix

▪ 3.1. Notes biogràfiques

J. V. Foix és com va signar sempre les seves obres **Josep Vicenç Foix†** (Sarrià, 1893 - Barcelona, 1987). Visqué sempre a la casa nativa, dedicat al negoci de pastisser que havia iniciat el seu pare.

Va començar la carrera de dret, però no la va acabar. Es pot dir, per tant, que Foix va ser autodidacte pel que fa a la formació, i no sols la literària: va ser una persona interessada per totes les manifestacions artístiques i es va relacionar amb la majoria d'artistes de la seva època.

Foix no es va donar a conèixer com a poeta fins al **1927**. Fins aquesta data desenvolupà una intensa activitat periodística. Va ser a les pàgines de la «*Revista de Poesia*» que, l'any **1925**, hi va publicar un article, “*Algunes consideracions sobre la literatura d'avantguarda*”, on feia balanç del moviment futurista i reivindicava un nou moviment que acabava de sorgir: el surrealisme. Aquesta intensa activitat va quedar aturada per la Guerra Civil, després de la qual va anar publicant d'una manera molt espaiada una bona part de l'obra poètica.

▪ 3.2. Obra

« [...] *l'avantguarda [...] és sempre una reacció enfront de tota davallada al lloc comú, a l'acadèmia o a la barbàrie.*»

J.V. Foix

L'obra poètica de Foix és escrita en prosa i en vers. Bé que en totes dues modalitats hi ha una colla de trets comuns, l'obra en prosa es pot considerar el contrapunt de l'obra en vers: l'obra en vers, escrita amb una primmirada perfecció formal, és una meditació metafísica sobre els problemes essencials de l'home; la prosa, en canvi, amb un llenguatge metafòric, presenta la realitat per transcendir-la.

Els llibres en prosa poètica que va publicar Foix procedeixen d'un diari personal que el poeta va datar el **1918**, any en què el va començar a escriure. Aquest diari constava de **365 proses breus que va anar publicant en diversos llibres**.

Els dos primers llibres, *Gertrudis* (**1927**) i *KRTU* (**1932**), reflecteixen els principis de l'escriptura automàtica que utilitzaven els surrealistes. Els poemes d'aquests dos llibres, escrits en forma narrativa, són visualitzacions d'estats de consciència expressades per mitjà de metàfores.

Fins al **1956** no va tornar a publicar proses poètiques, i en aquesta ocasió hi va posar el nom originari: *Del "Diari 1918"*. Es diferencia dels dos anteriors pel fet que hi incorpora el pensament metafísic propi de la poesia en vers.

L'estrella d'en Perris (1963), *Darrer comunicat* (1970) i *Tocant a mà* (1972) reprenen el fil de *Gertrudis* i de *KRTU*, però són menys provocadors, els textos són més breus i més narratius i tenen més perfecció formal.

El 1947 va sortir el primer llibre de poesies en vers de **J.V. Foix**, *Sol, i de dol*. Tot i que *Sol, i de dol* és a vegades eixut, no és un llibre tan hermètic com el que va publicar després, *Les irrealms omegues* (1948).

Retrat de J.V. Foix.

Destaquen encara tres llibres més en vers: *On he deixat les claus...* (1953), que incorpora elements de la poesia popular; *Onze Nadals i un cap d'any* (1960), recull de poemes nadalencs; i *Desa aquests llibres al calaix de baix* (1964), que té com a element comú a tots els poemes l'aventura de la creació literària.

Pintura feta per Joan Miró i dedicada a J.V. Foix. Foix fou un dels més decidits defensors de la pintura d'avantguarda a Catalunya.

Obra en prosa: *Gertrudis* **KRTU**

Pel que fa a *Gertrudis*, podem esmentar com a tema principal l'expressió de la pròpia personalitat. L'escenari de *Gertrudis*, el Sarrià del començament del segle XX, és descrit amb un llenguatge que alterna la llengua popular i la llengua culta per fer palesa la simultaneïtat de dos mons: el visible i l'ocult, aquest darrer expressat per mitjà d'imatges oníriques.

A *KRTU* el tema recurrent és l'atmosfera de violència, metàfora de l'erotisme, que a la poesia de Foix és expressat per mitjà de la bipolaritat atracció-repulsió. El tema de la violència es combina amb el desdoblament o la multiplicitat de la identitat del poeta, producte de la condició insuportable en què es troba l'home modern. I la necessitat d'escapar-se d'aquest món opressor només es pot satisfer a través del somni o de l'inconscient.

En aquest llibre Foix se serveix no sols dels postulats surrealistes, sinó que fins i tot hi expressa la possibilitat d'acordar les tècniques avantguardistes més agosarades amb la tradició clàssica.

Text 4

«S'havia posat, com quan d'infant anava a les processons, un vestit de llustrina rosa amb una escampadissa d'estels retallats de paper d'estany. perruca rossa cenyida amb una corona de roses naturals, xinell les blanques amb els monogrames de Jesús i Maria brodats amb fil d'or, i dues minses ales esgrogueïdes.»

M'esperava. com sempre. al celobert. entre el safareig, del qual sobreeixia una roja sabonera, i un bell paisatge de bidons de llauna, esbotzats, i negres atuellés d'ús indeterminat.

—Per què— li hauria dit, si m'hagués estat possible de reprendre la paraula— t'has posat un vestit tan llarg? No se't veu el tornassol dels genolls i, a l'envelat, no et podré amanyagar les cames.

—Per què una sabonera tan espessa cobreix l'aigua del safareig? Els vaixells de paper no hi podran navegar i, ni removent-la amb totes les meves forces amb el picador de rentar la roba, no hi podrem simular un oceà agitat.

Em prengué per la mà i, silenciosament, em féu davallar per una escala d'esglaons desiguals. Dues estibes de travesses de via fèrria formaven un passadís fresquívol que il·luminaven irregularment diminutes bombetes enteranyinades. Com li agraiïa tanta de sol·licitud a mostrar-me els meus paisatges dilectes! [...]

—Per què lloen els homes les muntanyes, els boscs, els rius i les fontanes, i menyspreen, hipòcrites!, els laberints que en llurs projeccions metàl·liques realitzen?

En ple monòleg interior no m'havia adonat que acabàvem d'arribar a la sortida d'un túnel que duïa a una vasta esplanada on els homes gosaven exterioritzar llur divina aversió a la natura tot estrafent-ne la seva desordenada espontaneïtat amb figuracions tubulars de plom i d'argila. Uns altres homes, infatigables, escampaven per terra cabassades de graciosos utensilis de ferreteria i, al fons de tot, quatre homes més es perdien per la línia de l'horitzó, carregats cadascun d'ells amb una feixuga lletra diversa de l'alfabet, la lectura conjunta de les quals donava el nom misteriós: KURT, URKT, TRUK. UKRT, TURK, KRUT... —del personatge central dels meus somnis.»

J.V. Foix: "KRTU", KRTU.

GERTRUDIS

PER

J. V. FOIX

Edicions
L'ABIC DE L'EN ARTS
Barcelona
1927

Activitats del text 4

1. Per què podem dir que es tracta d'un poema en prosa?
2. Et sembla que aquest poema en prosa explica una història coherent? Per què?
3. Quin et sembla que és el tema que domina tot el text?

Coberta de la primera edició de Gertrudis
recull de proses poètiques amb el qual s'inicià
l'obra de J.V. Foix.

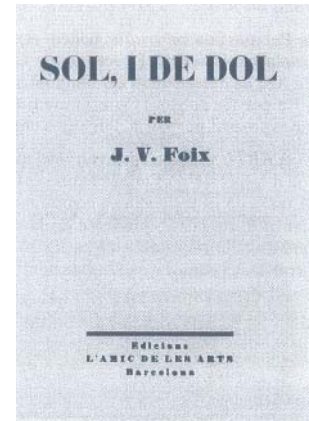
Història i crítica de la literatura catalana

Historiografia literària

Obra en vers: *Sol, i de dol, Les irreals omegues i Onze Nadals i un cap d'any*

Sol, i de dol és un aplec de setanta sonets en versos decasíl·labs clàssics, estructurat en sis seccions, definides per la temàtica, cada una de les quals és introduïda per uns versos d'autors medievals.

El títol del llibre és alhora el primer hemistiqui del primer poema del recull: “*Sol, i de dol, i amb vetusta gonella*”, un poema en què ja anuncia la intenció de donar tot un aire arcaïtzant al llibre (“*M'és present el paisatge / De fa mil anys*”), tot i que el llibre, d'arcaïtzant, emperò, no en té res, perquè en el fons el que pretenia Foix era fondre passat i present en un tot: “*M'exalta el nou i m'enamora el vell.*”

Portada de la primera edició de *Sol, i de dol*, primer aplec de poemes en vers de J.V. Foix i culminació de la seva obra literària.

Sol, i de dol és l'obra de Foix per excel·lència: conté en síntesi tots els temes i totes les idees que va desenvolupar en altres textos, tant anteriors com posteriors: així, hi trobam les contradiccions íntimes del poeta, els desdoblaments de personalitat, la lluita entre els sentits i la raó i entre la realitat i l'absolut, l'amor, poemes que són interrogants i que recreen el tòpic de *l'ubi sunt*, poemes simplement lúdics i, els últims, de tema religiós. I no hi podia faltar algun poema de tema patriòtic, d'arrelament al país i a la terra.

Text 5

*No pas l'atzar ni tampoc la impostura
Han fet del meu país la dolça terra
On visc i on pens morir, Ni el fust ni el ferre
No fan captiu a qui es don' l'aventura.*

*Clos segellat, oh perfecta estructura
De la mar a Ponent, i a l'alta serra
—Forests dels Pirineus—, on ma gent erra!:
A Ella els cors en la justa futura.*

*Sòl de beutats: la Mar és el teu signe
I els teus magnes cabdills la feren dea;
Pagà tribut i un temps fores insigne.*

*Oh vigorosa estirp! Esclava indigna
Que cobeges viltats: Sagna, i signa
El teu rescat, i el retorn a la Idea!*

J.V. Foix: “No pas l'atzar ni tampoc la impostura...”,
Sol, i de dol.

Activitats del text 5

1. Fes l'anàlisi mètrica d'aquest sonet de *Sol, i de dol*, descobreix-ne la rima i explica-ho tot en un paràgraf. Et sembla que formalment és un sonet perfecte?
2. Quina estrofa diries que descriu Catalunya? Per què? Segons el poema, quina forma té Catalunya, que en fa una "perfecta estructura"?
3. Podríem interpretar que en un vers Foix es refereix a la gent que viu a l'exili. Quin és aquest vers? Estàs d'acord amb aquesta interpretació? Per què?
4. A partir del desenvolupament del tema al llarg del poema, explica l'últim tercet: què demana el poeta a la seva terra?

Les irrealis omegues consta de tretze poemes llargs que fan referència a actituds col·lectives de la història del país segons la visió del poeta, que les explica per mitjà d'anècdotes personals i amb imatges i motius que són típics d'ell, com les angoixes i les metamorfosis.

La mètrica de *Les irrealis omegues* és diferent de la de *Sol, i de dol*: és l'únic llibre en què Foix fa servir íntegrament el vers lliure i combina alexandrins i decasíl·labs.

Cal esmentar encara un altre llibre en vers on Foix va aplegar els poemes que va escriure amb motiu de les festes de Nadal des del 1948 fins al 1959 i que enviava als amics: *Onze Nadals i un cap d'any*.

Són dotze poemes llargs, d'una gran qualitat poètica, on Foix recrea els temes nadalencs a partir d'uns motius populars, però hi ha latents totes les preocupacions metafísiques de la resta de la seva obra.

Text 6

*Ho sap tothom, i és profecia.
La meva mare ho va dir un dia
Quan m'acotxava amb blats lleugers;
Enllà del somni ho repetia
L'aigua dels astres mitjancers
I els vidres balbs d'una establia
Tota d'arrels, al fosc d'un prat:
A cal fuster hi ha novetat.*

*El nois que rondan per les cales
Hi cullen plomes per les ales
I algues de sol, i amb veu d'albat,
Criden per l'ull de les escales
Que a cal fuster hi ha novetat.
Els qui ballaven per les sales
Surten i guaiten, des del moll,
Un estel nou que passa el coll.*

*El coraller ho sap pel pirata
Que amaga els tints en bucs d'escata
Quan crema l'arbre dels escrits;
Al capità d'una fragata
Li ho diu la rosa de les nits.
L'or i l'escuma d'una mata
Clamen, somnàmbuls, pel serrat:
A cal fuster hi ha novetat.*

*El plor dels rics salpa pels aires.
I les rialles dels captaires
Solquen els glaços del teulat.
Un pastor ho conta als vinyataires:
A cal fuster hi ha novetat.
El roc dels cims escampa flaires,
I al Port mateix, amb roig roent,
Pinten, pallards, l'Ajuntament.*

J.V. Foix: "VI. Ho sap tothom. i és profecia" (fragment),
Onze Nadals i un cap d'any.

Activitats del text 6

1. Fes l'estudi mètric del poema: tipus de versos, estrofa, rima, etc.
2. Explica què vol dir el vers “*A cal fuster hi ha novetat*” que es repeteix a cada estrofa. Per què creus que es va repetint?
3. Mira d'interpretar les imatges del poema.
4. Quina diferència essencial trobes que hi ha entre aquest poema de J.V. Foix i el de J. Salvat-Papasseit que es titula “*Nadal*”?

Comentari d'un poema

a Enric Casanoves

*Si en saps el pler no estalviïs el bes
que el goig d'amar no comporta mesura.
Deixa't besar, i tu besa després
que és sempre als llavis que l'amor perdura.*

*No besis, no, com l'esclau i el creient,
mes com vianant a la font regalada.
Deixa't besar –sacrifici fervent-
com més roent més fidel la besada.*

*Què hauries fet si mories abans
sense altre fruit que l'oreig en ta galta?
Deixa't besar, i en el pit, a les mans,
amant o amada –la copa ben alta.*

*Quan besis, beu, curi el veire el temor:
besa en el coll, la més bella contrada.
Deixa't besar
i si et quedava enyor
besa de nou, que la vida és comptada.*

Joan SALVAT-PAPASSEIT: “Mester d'amor”, *La gesta dels estels*.

Comentari del poema

1. Del títol a la forma: lluny del futurisme

Un dels poemes més coneguts i emblemàtics de *La gesta dels estels*, “Mester d'amor”, revela la idea que posteriorment expressaria Salvat: ningú com ell podia escriure en aquell moment sobre l'amor. Se sentia mestre d'amor: ho va demostrar després amb *La rosa als llavis*, i ho exposa clarament en aquest “Mester d'amor”, o sigui, ofici d'amor, com ja indica el títol.

Es tracta d'un poema **formalment regular**, molt allunyat dels poemes futuristes aplegats als reculls poètics de la primera època, *Poemes en ondes hertzianes* i *L'irradiador del port i les gavines*: del mecanicisme, de la tècnica i dels cal·ligrames, per exemple.

En definitiva, tot el llibre marca un canvi en la trajectòria de Salvat, un canvi vers una poesia més intimista, de les petites coses, sincera, lírica, en què els temes principals passen a ser no ja els avenços tecnològics, sinó la realitat quotidiana i l'amor.

Mètricament, el poema està format per quatre estrofes de quatre versos decasíl·labs ausiasmarquians (no debades **Ausiàs March**^{xxi} va ser el gran poeta de l'amor) i amb una rima creuada (ABAB) a cada estrofa.

Com que Salvat no va abandonar mai del tot les tècniques avantguardistes, encara en trobam un indicatiu al penúltim vers del poema, que ens és presentat a dos nivells, com si fos un esglai, un salt de falla per substituir un signe de puntuació que no existeix:

*Deixa't besar
i si et quedava enyor*

2. Carpe diem

Escrit en segona persona, com si es tractàs d'un seguit de consells que un mestre fa a un alumne, tenim el nucli temàtic de tot el poema als dos primers versos: “*Si en saps el pler no estalviïs el bes / que el goig d'amar no comporta mesura.*” Salvat, el mestre, recomana estimar sense mesura, sense contenció, perquè la vida, com dirà a l'últim vers, és curta, “comptada”, o sigui, que recorre al tòpic literari clàssic del *carpe diem* (aprofita la vida) en un primer pas vers la felicitat.

El primer hemistiqui del tercer vers introdueix els mots clau de tot el poema, perquè Salvat aplica la divisa del *carpe diem* a l'amor amb una ordre, “*Deixat besar*”, en una posició passiva davant de l'amor i, alhora, activa: “i tu besa després”. És el punt d'acció-reacció davant d'un fet: estimar i deixar-se estimar, i fer-ho, sobretot, amb sinceritat, un lema important de tota la seva poesia.

3. Què hauries fet...?

La segona estrofa és una lliçó d'amor: el poeta aclareix que la besada ha de ser “roent”, com dèiem abans, sincera, “fidel”, no com la de “l'esclau i el creient” (l'una obligada i l'altra devota), sinó feta pel pur plaer de besar, “fervent”.

I amb una *interrogació retòrica* s'acosta molt més al tòpic literari del *carpe diem*: “*Què hauries fet si mories abans / sense altre fruit que l'oreig en ta galta?*” I aquest últim vers de la tercera estrofa introdueix una metàfora preciosa que serà represa a l'estrofa següent: “la copa ben alta”, perquè els amants alcen la copa per brindar per l'amor, i el dring és símbol de l'alegria que senten, de la vida, en definitiva.

I, sí, el primer vers de l'última estrofa recupera aquesta imatge del dring dels amants en què la mateixa beguda, o sigui, el bes, guareix la por que es pugui sentir en l'amor, perquè com més beses, més t'agrada besar: “*Quan besis, ben, curi el veire [la copa] el temor*”. I acaba el poema expressant, ara ja d'una manera clara, el tema central del poema, el *carpe diem*: “*la vida és comptada*”.

Notes

ⁱ Nom genèric amb el qual és conegut un conjunt de **corrents estètiques que evidencien la crisi de les arts en el món occidental al començament del segle XX**. Els primers senyals de la crisi es troben en els artistes de l'**impressionisme** i del **simbolisme**. Els aspectes més notables d'aquesta crisi foren: **rebuig dels esquemes de cultura elaborats per la burgesia (Belle Époque)**; **intent de destrucció de l'art en sentit tradicional**; **recerca de noves formes expressives, assimilació de cultures allunyades**; **inconformisme social**; **incorporació de les noves formes de la societat industrial a la creació artística i l'ús dels mètodes i troballes freudians**. Els **moviments d'avantguarda**, iniciats cap a l'any 1905, prengueren la màxima violència entre el 1916 i el 1925 i entraren en crisi cap als anys trenta, almenys com a fenòmens dominants. Cap als anys seixanta es produí un nou moviment de destrucció i d'experimentació artística relacionable amb el **modern style** i amb certes formes de **cultura pop** (cartells, còmics, etc) que reactualitzaren l'avantguarda.

► L'avantguardisme Als països de parla catalana

La crisi de les arts al començament del segle XX fou introduïda a Catalunya per **J. Dalmau**, **J. M. Junoy**, **J. Salvat Papasseit**, **J. V. Foix**, **J. Miró**, etc, i algunes revistes com "391" (1917), "Trossos", "Un enemic del poble", "L'Amic de les Arts" (1928) i "Hèlix" (1931). El concepte general d'avantguarda prengué expressió en el famós *Manifest Groc* (1928) que, signat per **SEGLE. Dalí**, **SEGLE. Gasch** i **Ll. Montanyà**, proclamava la **urgència de superar els models antics del paislisme ruralista i tradicional**, i proposava com a models els moviments produïts pel **futurisme** italià, o pel **dadaisme** francès, i també per la nova poesia castellana de l'anomenada **Generació del 27**. La música de l'escola de Viena fou introduïda a Catalunya per **R. Gerhard**, primer compositor hispànic que emprà el **mètode dodecatònic**. En cinema, mentre Dalí col·laborava amb **Buñuel** a París en el si de l'avantguardisme francès de tendència **surrealista**, es produí el moviment dels experimentalistes amateurs. Després de la guerra d'Espanya (1936-39), l'avantguarda fou mantinguda pels artistes aplegats al voltant de la revista "Dau al Set": **A. Tàpies**, **M. Cuixart**, **J. Ponç** i **J. Brossa**. L'activitat d'aquest grup a partir dels anys seixanta, ha dut l'experimentació artística a d'altres camps d'experimentació.

ⁱⁱ Moviment artístic, literari i musical d'avantguarda. Fou donat a conèixer mitjançant el *Manifeste du futurisme*, publicat a «Le Figaro» (22 de febrer de 1909) i redactat pel poeta **Filippo Tommaso Marinetti**. Els postulats d'aquest moviment eren el rebuig de la tradició i de la conservació del passat i una exaltació de les innovacions —sobretot mecàniques— presents i futures. El programa es degradà progressivament i, a Itàlia, arribà, fins i tot, a la col·laboració amb el feixisme. El 1920 es clogué el període de lluita i la publicació de les revistes portaveus d'aquest moviment.

futurisme

En el camp literari, **Marinetti** proclamà el *Manifesto tecnico della letteratura italiana* (11 de maig de 1912), basat en "les paraules en llibertat", que propugnava la destrucció total de la sintaxi, acceptava l'infinitiu com a única forma verbal i introduïa una tipografia nova. També són remarcables escrits d'**A. Palazzeschi**, **C. Govoni** i **A. Soffici**. Als països de parla catalana el *divertissement* futurista tingué adeptes com **J. Folguera**, **S. Sánchez-Juan** i **J. Salvat-Papasseit**, encara que influí poc, perquè l'anada de Marinetti a Barcelona es produí quan el prestigi del moviment ja havia decaïgut (1928). El 1904, **Gabriel Alomar** havia pronunciat una conferència que titulà *El futurisme* (Tipografia de "L'Avenç", 1905), en substitució del terme de modernisme que considerava ja desvirtuat: Marinetti només li'n manlevà el nom. A l'URSS hom difongué el futurisme literari mitjançant el manifest del 1913: antiburgès, el moviment atenyé el seu punt culminant els primers anys de la revolució, amb **Majakovskij**, **A.E. Kručenyč**, **V.V. Kamenskij**, **E.G. Guro** i **V.V. Khlebnikov**.

ⁱⁱⁱ Moviment artístic i literari del segon i del tercer decenni del segle XX, també anomenat **dadà**, caracteritzat per la revolta contra les concepcions generals de la cultura i contra la situació social coetànies. Influiren als dadaïstes: **Apollinaire**, **Kandinskij**, **Marinetti**, i els *ready-mades* de **M. Duchamp** (París, 1913), que marcaren l'inici del "protodadaïsm". Les manifestacions més importants tingueren lloc a Nova York (1915-23) amb **Man Ray**, **M. de Zayas**, **A. Cravan** i **Francis Picabia**; a Zuric (1915-19), al voltant del **Cabaret Voltaire**, amb **Hugo Ball**, **Tristan Tzara**, **Francis Picabia**, **Richard Huelsenbeck**, **Marcel Janco**, **Hans Arp**, **Sophie Täuber**, **Hans Richter** i **C. Schad**; a Colònia amb **Arp**, **Max Ernst** i **J. Baargeld**; a Berlín (1917-20), amb **Huelsenbeck**, **Hausmann**, els germans **Herzfeld**, **Grosz**, **Franz Jung** i **J. Baader**; a Hannover, amb **K. Schwitters**, que el 1919 començà a construir "Merz"; i a París, on el 1919, **Tzara** s'afegí a **Picabia**, **Breton**, **Aragon** i **Soupault**. Les desavinences començaren a sorgir el 1923 amb les crítiques de Picabia, qui amb el film *Entr'acte* el 1924, marcà la fi del dadaïsm. El moviment influí sobre el **surrealisme** i l'**ultraïsm**. El 1955 sorgí un neodadaïsm que ha influït sobre l'actual avantguarda.

El dadaïsm a Catalunya fou promogut per **Josep Dalmau** i el grup d'artistes d'avantguarda que residia a Barcelona, fugitiu de la Primera Guerra Mundial, entre els quals cal destacar **Francis Picabia**.

dadà

Nom adoptat a l'atzar per **Hugo Ball**, **Richard Huelsenbeck**, **Hans Arp** i **Tristan Tzara** (Zuric, 1916) per a designar el corrent estètic que també és conegut per dadaïsm. Designà, a més, una revista i una galeria (1916).

^{iv} Moviment aparegut a França el 1924 que afectà primordialment la poesia i la pintura, però també la prosa, el teatre, el cinema i l'escultura. Nascut com a conseqüència del dadaïsm, formà escola, definida i mantinguda per **A. Breton** (que redactà el *Manifeste du surréalisme*, 1924), **L. Aragon**, **P. Éluard**, **B. Péret** i **P. Unik**, considerats els cappers en la maduresa de la nova estètica. Proposa l'**automatisme psíquic**, mitjançant el qual hom pretén d'expressar de paraula, per escrit o de qualsevol altra manera, el funcionament real del pensament. Es fonamenta en el món dels somnis i en el subconscient, cosa que el lliga amb la psicoanàlisi de **SEGLE. Freud**. Al grup inicial s'afegiren els pintors **H. Arp**, **M. Ernst**, **A. Masson** i **J. Miró**, i els escriptors **M. Leiris**, **P. Queneau**, **P. Naville**, **A. Artaud** i **I. Tanguy**. El 1925 tingué lloc la primera exposició col·lectiva dels surrealistes a París. Cap al 1929 en formaven part **R. Char**, **G. Hugnet**, **SEGLE. Dalí**, **R. Magritte** i **P. Picasso**. Però l'adhesió al nou corrent no suposà cap ortodòxia, de manera que constantment aparegueren disconformitats d'idees i d'actituds entre ells mateixos. El seu portaveu, després de la revista "Littérature", fundada per **Dada**, fou "La Révolution Surréaliste" (1924), continuada per "Le Surréalisme Au Service de la Révolution" (1930-33), puix que, en efecte, el surrealisme proclamava un estat de revolta permanent i practicava un gènere de revolució que sovint no passà de la

---

pura iconoclàstia. Les seves simpaties pel comunisme mogueren alguns surrealistes a inscriure'segle al Partit Comunista Francès. D'altres adoptaren actituds contràries. Dels inscrits, alguns en foren expulsats, i **Breton** rompé amb el partit el 1935. La ideologia política del surrealisme és molt vacil·lant, per no dir nul·la del tot. El moviment s'estengué per Europa i Amèrica i el 1935 féu noves exposicions a Copenhaguen, Brussel·les, Londres, el Japó i Xile. A la literatura castellana és palesa la influència surrealista en l'anomenada **Generació del 27**.

En el camp literari "*La Revista*" i **Josep Pla** des de "*La Publicitat*" foren els primers a fer-se ressò del manifest de **Breton**. **J. V. Foix**, que traduí **Tzara** a la revista "*Trossos*" (1918), es mirà el surrealisme des d'un angle teòric i crític i l'aprofità en la seva poesia. "*L'Amic de les Arts*" donà poemes i texts de caire surrealista i versions d'**Éluard** i **Desnos**. El qui s'hi identificà més en la praxi literària — poemes i proses— fou **Salvador Dalí**, sobretot al número 31 de l'esmentada revista, on col·laboraren **Sebastià Gasch** i **Lluís Montanyà**, tot prenent ambdós posicions crítiques o ambigües. La influència és evident al llibre de **Sánchez i Juan** *Divagacions* (1929). Més engatjada fou la revista "*Hèlix*" (1929-30), que dirigia de fet **Joan Ramon Masoliver**, i que debaté els postulats del moviment. El 1930 una conferència iconoclasta de **Dalí** a l'**Ateneu Barcelonès**, glossant el manifest bretonià, significà un punt alt de divulgació surrealista, juntament amb un número monogràfic del mateix any del "*Butlletí de l'Agrupament Escolar de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya*", amb col·laboracions heterogènies de Masoliver, Foix, Dalí, Gasch, Concepció Casanova, Díaz-Plaja, Carles Claveria i J. Solanes-Vilaprenyó. La revista "*L'Hora*" i **Jaume Miravittles** a *Contra la cultura burgesa* (1931) relacionaren marxisme i surrealisme. El 1931 la flamarada del moviment s'esvaí.

^v **Marinetti, Filippo Tommaso** (Alexandria 1876 - Bellagio, Llombardia 1944)

Escriptor italià. Inspirador i teoritzador del moviment futurista, en redactà el primer manifest el 1909. Propugnà el trencament dels esquemes literaris tradicionals i de la sintaxi. Al *Manifesto tecnico della letteratura futurista* (1912) celebrà la guerra com «l'única higiene del món», i després de la Primera Guerra Mundial s'adherí al feixisme. Es destaquen, en poesia, *Spagna veloce e toro futurista* (1913), *Poemi simultanei futuristi* (1933), *Canto eroico e macchine della guerra mussoliniana* (1942) i *L'esercito italiano, poesia armata* (1942); i, en prosa, *Novelle con le labbra tinte* (1930) i *Patriottismo insetticida* (1939).

^{vi} **Tzara, Tristan** (Moinesti, Moldàvia 1896 - París 1963)

Nom amb què és conegut l'escriptor francès d'origen romanès **Samy Rosenstein**. A Zuric fou un dels creadors del moviment dadà, la primera manifestació del qual fou *La première aventure céleste de M. Antipyrine* (1916), que fou seguida per les seves formulacions en el tercer número de la revista "Dada" (1918) i en *Vingt-cinq poèmes* (1919). S'instal·là a París, i desenvolupà una intensa activitat amb el grup d'**A. Breton**, **P. Éluard**, **L. Aragon** i **Ph. Soupault**, bé que més tard se'n separà, en consolidar-se el moviment surrealista, i es mantingué fidel a l'estètica dadà, àdhuc quan aquesta anà en decadència. El 1936 s'afilià al partit comunista, i durant la Segona Guerra Mundial actuà en la resistència francesa. Després d'aquesta etapa, la seva poesia esdevingué més lírica i intimista, sobretot amb expressió de les angixes de l'existència humana. De la seva nombrosa producció cal destacar *Sept manifestes Dada* (1930), en prosa, *L'homme approximatif* (1930), *Où boivent les loups* (1933), *Le cœur à gag* (1938), *Le poids du monde* (1951), *La face intérieure* (1954) i *Le fruit permis* (1957).

^{vii} **Picabia, Francis** (París 1879 - 1953)

Pintor francès. Influint per **C. Pissarro** i **A. Sisley**, s'orientà el 1909 vers el *cubisme*. El 1911 fou un dels creadors del grup *Section d'Or*. Participà en l'*Armory Show a Nova York* (1913) i posà les bases, amb **M. Duchamp**, del dadaisme novaiorquès. El 1917 fundà a Barcelona la revista "391". Tingué contactes amb els dadaïstes de Zuric, i a París pintà les seves *Machines Ironiques*. El 1921 tornà a la pintura figurativa, i a partir de 1945 féu abstracció amb obres que ell anomenà sur-irrealistes.

^{viii} **Breton, André** (Tinchebray, Normandia 1896 - París 1966)

Poeta francès surrealista. El 1919 publicà el primer recull de poemes —*Mont de Piété*— i fundà la revista "*Littérature*", òrgan del *dadaïisme*, on publicà *Les champs magnétiques*. El 1924 dirigí la revista "*La révolution surréaliste*" i publicà *Manifeste du surréalisme. Légitime défense* (1926) i *Second manifeste du surréalisme* (1930) foren la reacció enfront de la tendència inicial a una socialització del surrealisme i al control marxista en poesia.

^{ix} *collage*

Composició artística feta d'elements diversos (retalls de diaris, teixits, etc) enganxats sobre tela o fusta. Utilitzat com a tècnica bàsica, permeté a **Picasso** i a **Braque** l'evolució vers el cubisme sintètic. Se'n serviren d'altres cubistes, com **J. Gris** o **F. Kupka**, els dadaïstes, els surrealistes, etc. En el període d'entreguerres i posteriorment, el collage ha permès d'incorporar tota mena d'objectes i de detritus industrials a la tela o a la fusta i ha estat present en l'*informalisme*, el *pop-art* (1955) o les tendències geometritzants.

^x Poesia que renuncia a la sintaxi usual i iguala els valors semàntic i gràfic de la imatge (tipogràfica o fotogràfica). Hom hi inclou una varietat d'experiments poètics, de tipus visual, fonètic i cinètic.

Tipus de manifestació poètica que, per damunt de tot, confia en el poder d'atracció i comunicació visual dels elements compostius de l'obra. Substitueix els ingredients tradicionals del poema per un sistema expressiu nodrit bàsicament per elements extrets dels repertoris tipogràfics, del dibuix, del gravat, de la fotografia i dels codis d'informació no lingüística, sovint inserits en la vida quotidiana. La poesia visual fou denominada inicialment *poesia concreta*, nom donat pels membres del grup brasiler *Noigambres* (**D. Pignatari**, **A. de Campos** i **H. de Campos**) a partir del 1955, i que acceptà tot seguit el bolivià actiu a Suïssa **E. Gomringer**, primers difusors internacionals del corrent. Tot i algun precedent (**Josep Maria Junoy** i **Joan Salvat-Papasseit**), als països d'expressió catalana la primera exposició de poesia visual tingué lloc a Lleida el 1971, amb poemes de **Joan Brossa**, **J. Iglesias del Marquet** i **G. Viladot**. L'any següent **Carles Camps i Mundó** i **S. Pau** i **Bertran** protagonitzaren la primera mostra barcelonina.

---

^{xi} Composició poètica que realitza plàsticament, per mitjà de l'escriptura o de la tipografia, un tema que suggereix el del poema. N'hi ha precedents grecs i àrabs i en la literatura europea dels segles XVII, XVIII, XIX i començament del XX; però qui el divulgà en la poesia moderna i li donà el nom fou **Apollinaire** (*Calligrammes*, 1918). Fou conreat pels poetes avantguardistes.

^{xii} **Ors i Rovira, Eugeni d'** (Barcelona 1881 - Vilanova i la Geltrú 1954)

Escriptor i filòsof. Estudià dret a Barcelona i es doctorà a Madrid (1905). Abans havia col·laborat a diverses revistes d'inspiració catalanista com "*La Renaixença*", "*La Veu de Catalunya*" i "*Pèl & Ploma*", on publicà la narració tenebrista *La fi de l'Isidre Nonell* (1902), i freqüentà **Els Quatre Gats** i el **Cercle Artístic de Sant Lluc**. Utilitzà els pseudònims **Octavi de Romeu** i **Xènius**, que emprà definitivament el 1906 en el *Glosari* de "*La Veu de Catalunya*", on escrivia comentaris culturals i polítics o d'algun esdeveniment insignificant amb intenció al·liconadora. Propugnà uns ideals cívics que compartia amb el catalanisme ascendent en tant que reiterà la teoria de l'arbitrarisme i elaborà la doctrina estètica del que en digué **noucentisme**, del qual s'erigí en definidor.

Participà activament en multitud de cursos i congressos sobre filosofia, psicologia, art, etc. El 1911 publicà les *Gloses de Quaresma* per exposar el que anomenà la *Filosofia de l'home que Treballa i que Juga*. Elegit secretari general de l'**Institut d'Estudis Catalans** el 1911, aparegueren les gloses de *La Ben Plantada*. En esclatar la Primera Guerra Mundial escriví al *Glosari* unes neutralistes *Lletres a Tina*, seguides als següents anys per *Gualba la de mil veus*, *l'Oceanografia del tedi* i *La vall de Josafat*.

Director d'**Instrucció Pública de la Mancomunitat**, menà, des dels seus càrrecs, una constant "lluïta per la cultura". Negant-se a sotmetre'segle a la disciplina burocràtica i simpatitzant del sindicalisme, dimití del seu càrrec oficial, cessà com a secretari de l'**Institut**, i a començament del 1921 abandonà la direcció del seminari de filosofia. Deixà de publicar el *Glosari* a "*La Veu*" i continuà a "*El Día Gráfico*", on accentuà el seu entusiasme sindicalista, amb *El Nou Prometeu Encadenat*. El febrer de 1920 inaugurà una col·laboració en castellà a "*Las Noticias*", on publicà el 1922 un dels llibres que més reputació li donarien com a crític d'art, *Tres horas en el Museo del Prado*. Pel gener de 1923 s'establí a Madrid i publicà un *Glosario* a "ABC", que prosseguiria a d'altres publicacions. Membre de l'**Academia Española** (1926), no hi ingressà fins el 1938, època en què creà l'**Instituto de España**. A París publicà, el 1927, en francès, uns assaigs biogràfics que, augmentats, aparegueren en castellà: *Epos de los Destinos* (1943). Cap de la Jefatura Nacional de Bellas Artes del govern de Burgos, el 1938 gestionà el retorn a Madrid dels quadres del Museo del Prado depositats a Ginebra. El 1939 aparegué a Buenos Aires *Introducción a la vida angélica. Cartas a una soledad*, i el 1947 publicà a Barcelona *El secreto de la Filosofía* i el 1954, amb caràcter pòstum, *La verdadera historia de Lidia de Cadaqués*, una mena de rectificació de *La Ben Plantada*. El 1953 li fou conferida amb caràcter excepcional la càtedra de Ciència de la Cultura a la Universitat de Madrid.

^{xiii} **Alomar i Vilallonga, Gabriel** (Palma de Mallorca 1873 - el Caire 1941)

Assagista, poeta modernista i polític. Ambaixador de la República Espanyola a Itàlia (1932-34) i, des del 1937, a Egipte, on residí, com a exiliat, acabada la guerra civil de 1936-39. A Barcelona fou un important però tardà teoritzador del modernisme —*El futurisme* (conferència pronunciada el 1904), *L'estètica arbitrària* (1904-05)— i col·laborà a "El Poble Català" amb el pseudònim **Fòsfor**. Féu col·laboracions a "El Imparcial", "España", "La Nación" de Buenos Aires, i llibres com *Verba* (1918), prologat per **Azorín**. Conreà la poesia i la narració, però hi renuncià per dedicar-se a l'assaig polític-cultural i al periodisme. A partir d'un revolucionarisme irracionalista i estetitzant es decantà cap a posicions polítiques més concretes i esquerranes. La seva obra catalana es troba dispersa en diaris i revistes, llevat del llibre *Un poble que es mor. Tot passant* (1904), i de les poesies aplegades a *La columna de foc* (1911), d'una perfecció dura i freda.

^{xiv} **Junoy i Muns, Josep Maria** (Barcelona 1887 - 1955)

Poeta, periodista i dibuixant, germà consanguini d'**Emili Junoy i Gelabert**. De jove visqué a París. Dibuixà a "Le Rire" i a "Papitu" (1908-10), on publicà acudits de denúncia social, de costums i anticlericals. Introduí l'avantguarda a Catalunya (*Poema a Gynemer*, 1915; *Poemes i cal·ligrames*, 1920; *Amour et paysage*, 1920, etc). Com a crític, publicà *Arte y artistas* (1912), *Conferències de combat* (1923), *Crear un públic* (1925), *El gris i el cadmi* (1926), *La pintura catalana contemporània* (1931), *Elogio del arte español* (1942), etc. Col·laborà a diverses revistes de l'època, i en fundà i dirigí d'altres ("Trossos", La Nova Revista i el diari "El Matí"). Convertit al catolicisme, edità les obres de **Chesterton** en català i es decantà cap al neoclassicisme en estètica i l'apologetica en religió.

^{xv} **Folguera i Poal, Joaquim** (Santa Coloma de Cervelló 1893 - Barcelona 1919)

Crític literari i poeta, fill de Manuel Folguera i Duran. En el seu llibre bàsic, *Les noves valors de la poesia catalana* (1919), jerarquitzà els poetes que configuren l'escola noucentista, partint de les escoles maragalliana i mallorquina. Fou una de les figures del grup de «*La Revista*» de **J. M. López-Picó**, i alhora impulsà els primers assaigs de l'avantguarda a Catalunya. Com a poeta assajà un simbolisme intimista, amb l'empremta de **Josep Carner** i algun ressò de **Marinetti**: *Poemes de neguit* (1915) i *El poema espars* (1917). Pòstumament s'editaren diverses obres seves.

^{xvi} **Foix i Mas, Josep Vicenç** (Sarrià, Barcelona 1893 - Barcelona 1987)

Poeta, periodista i assagista. Signava **J. V. Foix**. Publicà els primers poemes a "*La Revista*" (1917). Per conciliar l'**avantguardisme** i el **nacionalisme**, edità "*Monitor*" (1921-23), i es convertí en un dels fundadors més actius d'**Acció Catalana** (1922). Dirigí la darrera etapa de la revista "*Trossos*", de **J. M. Junoy**, i fou redactor de "*L'Amic de les Arts*" (1926-28), de Sitges, i de "*Quaderns de Poesia*" (1935-36), on —ultra la "*Revista de Poesia*" (1925-27)— figuren els seus principals texts teòrics sobre l'avantguarda. Es proclamà **investigador en poesia**, i aconseguí una **obra de síntesi entre el classicisme i un avantguardisme molt personal**. El seu món té les arrels en els **clàssics catalans, provençals i italians**. Els seus primers llibres són en **prosa poètica** (*Gertrudis*, 1927; *KRTU*, 1932). Els sonets de *Sol i de dol* (1947) el consagraren com un clàssic modern, i el vers "*Si pogués acordar raó i follia*" resumeix el conflicte

permanent del seu món interior. *Les irrealis omegues* (1949) és una forma foixiana de trobar clus, gresol de vivències oníriques, de creació lingüística i de tècniques formals. Escriví també *On he deixat les claus?* (1953) i *Onze Nadals i un Cap d'Any* (1960), *Del "Diari 1918"* (1956), *L'estrella d'en Perris* (1963), *Darrer comunicat* (1969), *Allò que no diu "La Vanguardia"* (1971), *Tocant a mà* (1972), els volums d'articles *Els lloms transparents* (1969) i *Mots i maons, o a cascú el seu* (1971) i el de retrats literaris *Catalans de 1918* (1965). Les *Obres poètiques* (1964) incorporaren un volum inèdit i heterogeni: *Desa aquests llibres al calaix de baix*. Foix dirigí la "Revista de Catalunya" (1934) i la plana literària de "La Publicitat", on signava sovint **Fòcius**. Era membre de l'**Institut d'Estudis Catalans** (1961) i ha estat un dels mestres de la postguerra, que ha influït especialment sobre el grup **Dau al Set**. Ha aplegat el conjunt de la seva obra en tres volums d'*Obres Completes* (1974-1985). Li fou concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1973), la Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona (1980), la Medalla d'Or de la Generalitat (1981) i el Premio Nacional de las Letras Españolas (1984), entre d'altres guardons. Abans de morir, encara pogué editar un nou volum de textos en prosa poètica sota el títol de *Cròniques de l'ultrason* i *L'estació* (1985). El 1997, el seu últim editor, **Jaume Vallcorba Plana**, qui arrellegà dins el seu seglell en edició crítica tota l'obra poètica de l'autor, encara dona als lectors un últim volum titulat *Poemes esparsos*, d'on destaca el llibre original *Entre algues, do'm la mà*.

^{xvii} **Dalí i Domènech, Salvador** (Figueres 1904 - 1989)

Pintor, decorador i escriptor. S'integrà en el grup de poetes i artistes conegut després per **Generació del 27**. La pintura dels seus primers anys, el *Manifest Groc* (1928), els seus articles i les seves conferències (1930) provocaren reaccions violentes. Instal·lat a París des de la darrería dels anys vint, esdevingué la figura més brillant del surrealisme pictòric; allà conegué la muller de **Paul Eluard**, **Gala Helena D. Diakonova**, que esdevingué la seva dona. El 1939 es traslladà als EUA, tot alternant-hi les estades a Portlligat, paisatge que esdevingué leitmotiv en la seva obra. Fou expulsat del surrealisme, acusat de **feixista**, per **André Breton**. En tornar a Espanya el 1948, seguí, segons ell, la tradició espiritual de **Zurbaran**, **Murillo**, **Valdés Leal** i els grans místics de la literatura castellana. La seva pintura, que partí del **noucentisme** i passà per una etapa cubitzant, respon al que ell anomenà activitat **paranoicocrítica** i es caracteritza per la representació, influïda per la pintura **metafísica**, d'escenes **oníriques** realitzades amb una extraordinària minuciositat tècnica: **Persistència de la memòria** (*Rellotges tous*, 1931), **Presagi de la Guerra Civil** (1936), diverses variacions sobre **L'àngelus de Millet**, etc. Després d'una estada a Itàlia, durant la guerra civil de 1936-39, conreà els temes religiosos, històrics i al·legòrics: *Temptació de sant Antoni* (1947), *La Mare de Déu de Portlligat* (1950), *Descobrimet d'Amèrica per Cristòfor Colom* (1959), *Batalla de Tetuan* (1962), etc. L'interès pels efectes visuals el portà a l'ús de l'holografia i a la realització de pintures estereoscòpiques com *La cadira* (1975). Col·laborà en alguns films: *Un chien andalou* (1929) i *L'âge d'or* (1931) de **Luis Buñuel**, *Spellbound* (1945) d'**Alfred Hitchcock**. Fèu l'escenografia i els figurins de molts ballets, i en teatre col·laborà amb **Visconti** i amb **Luis Escobar**. Il·lustrà llibres i dissenyà joies, escultures i objectes diversos. Entre els seus llibres sobresurten *The Secret Life of Salvador Dalí* (1942), *Fifty Secrets of Magic Craftsmanship* (1948), *Journal d'un génie* (1954), *Le mythe tragique de l'Angelus de Millet* (1963). El 1974 s'inaugurà a Figueres el seu museu monogràfic Teatre Museu Dalí. L'any 1984 es constituí la Fundació Gala-Salvador Dalí que té cura del seu llegat.

^{xviii} **Gasch i Carreras, Sebastià** (Barcelona 1897 - 1980)

Crític d'art i espectacles. Juntament amb **Salvador Dalí** i **Lluís Montanyà**, el 1928 signà el *Manifest Groc*. Col·laborà, entre moltes altres publicacions, a «*La Publicitat*» i «*Mirador*», com a crític de **music-hall** i **circ**. El 1946 repregué les seves tasques periodístiques des de «*Destino*». Publicà, entre altres llibres, *La dansa* (1946), *El circo y sus figuras* (1946), *Barcelona de nit* (1957) i *Les nits de Barcelona* (1969).

^{xix} Manifest aparegut pel març del 1928 i signat per **Salvador Dalí**, **Lluís Montanyà** i **Sebastià Gasch**. És el document literari més conegut de l'**avantguardisme català dels anys vint**. Els dos trets essencials són la denúncia del **noucentisme** com a corrent mixtificador de l'**hel·lenisme** i l'afirmació dels nous corrents artístics lligats al progrés de la tècnica. Editat i distribuït pels autors mateixos, assolí una gran difusió, tant a Catalunya com a la resta de la Península Ibèrica. Fou durament criticat, especialment per **Carles Soldevila** a «*La Publicitat*».

^{xx} **Salvat-Papasseit, Joan** (Barcelona 1894 - 1924)

Nom amb què signà la seva obra l'escriptor Joan Salvat i Papasseit. S'inicià cap al 1915 amb articles en castellà i català, d'una ideologia que fluctua i evoluciona entre l'anarquisme, el socialisme i el seu catalanisme personal. Des del 1919 fou un escriptor totalment català. Aquest any aparegué el seu primer llibre de poesia, *Poemes en ondes hertziànes*, on és ben clara la fascinació per **Marinetti**, els **futuristes** italians i **Apollinaire**. El seu segon llibre de poemes ho fa encara més clar: *L'irradiador del port i les gavines* (1921). El 1922 publicà *Les conspiracions*, poemes plens d'exaltació nostàlgica de Catalunya. Tanmateix, no tingué temps d'abandonar l'avantguardisme; el seu darrer llibre, *Óssa Menor* (1925), se subtitula "fi dels poemes d'avantguarda" i és una edició pòstuma. També havia publicat *La gesta dels estels* (1922) i el que hom ha qualificat com un dels millors poemes eròtics de la literatura europea, *La rosa als llavis* (1923). Es destaquen també els seus dos manifestos, *Concepte del poeta* (1919) i *Contra els poetes amb minúscula* (1920).

^{xxi} **Marc, Ausiàs** (o Ausies March) (Gandia? ~1397 - València 1459)

Poeta. Fill de **Pere March**, heretà el lloc de Beniarjó i les alqueries de Pardines i Vernissa, al ducat de Gandia. Després d'una primera etapa militar i d'uns anys de vida irregular, el 1437 —al voltant de quaranta anys— contragué matrimoni amb **Isabel Martorell**, germana de **Joanot Martorell**, la qual morí pel setembre del 1439, i el 1443 es casà en segones noces amb **Joana Escorna**, amb la qual visqué onze anys a València. Fou hereu universal de totes dues mullers, amb cap de les quals no tingué successió legítima. Deixà, però, quatre fills bastards vius. L'obra coneguda d'Ausiàs March es compon de **128 poemes** (uns 10.000 versos), conservats en **13 manuscrits** de cap a la fi del segle XV i de la primera meitat del XVI i en **cinc edicions antigues**, aparegudes entre els anys 1539 i 1560.

La primera edició, gairebé completa (122 obres), és la de **Barcelona** del 1543. Hi ha també diverses traduccions castellanes antigues, com la del valencià **Baltasar de Romaní** (València, 1539) i la del portuguès **Jorge de Montemayor** (1560). A partir de la

---

primera edició impresa, s'intentà de donar una **ordenació** de la seva obra **per temes**, o l'agrupà en **cants d'amor, de mort i morals**. Algunes edicions fan una quarta divisió, amb el *Cant espiritual*. En canvi, **un grup de còdexs** donen un **ordre** que sembla factici i que ha estat considerat com a **cronològic**, encara que només en línies generals. **La seva poesia tractà principalment el tema amorós**, però **no pas segons l'estil dels trobadors** —com diu ell— **sinó segons la veritat**, fundada en una **ciència amorosa** que es fonamenta en **idees aristotèlico-tomistes sobre l'amor**, segons les quals aquest **només podia trobar la plenitud del seu goig en la pura contemplació i la pura coneixença de l'objecte estimat**. A l'**altre pol** hi ha **l'amor sensual**, comú amb l'animal, i **les contradiccions de l'home vénen d'aquesta seva doble natura**. En les obres que, críticament, se pot atribuir a una **primera època**, **les dames cantades s'encobreixen sota els senyals plena de seny i lllir entre cards**, i hi apareixen **sovint tòpics de l'amor cortès**. En un altre grup d'obres, possiblement d'una **segona època**, aquella **contradicció és simbolitzada per l'oposició ira/amor o odi/amor** i per les paraules *oh foll amor* amb què comencen les tornades d'alguns dels poemes. Més encara que en les de la primera època, March s'hi presenta com un **home escindit**. Inaugura una **etapa final** el **poema 87**, **primer dels grans poemes morals i didàctics** que caracteritzen la seva **poesia tardana** (els **sis cants de mort** i el **Cant espiritual**, obra cabdal del poeta i una de les més grans de la poesia catalana). A desgrat de les influències trobadoresca —important— i italiana, March es distingeix per la **introspecció** i l'**anàlisi**, amb **formes contundents d'expressió**, i **canvis bruscs de to i d'estil**. La seva poesia tingué una repercussió notable en la lírica castellana del segle XVI i, encara, del XVII.